

การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน
สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27

Developing a Program to Strengthen Teachers in Enhancing Student's
Self-Esteem for Schools under the Jurisdiction of the
Secondary Educational Service Area Office 27

พรจิต สอนโกษา¹, ลักขณา สริวัฒน์²

Pornchit Sornkosa¹, Lakkana Sariwat²

ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2561

Email : porn3714@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน 2) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ของการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน 3) ศึกษาวิธีการพัฒนาครูในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน และ 4) พัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน การวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน ประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ของการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ครูประจำชั้นและครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 จำนวน 360 คน ระยะที่ 3 ศึกษาวิธีการพัฒนาครูในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน ผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้บริหารและครูโรงเรียนต้นแบบ 2 โรงเรียน และระยะที่ 4 การพัฒนา

¹นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹Graduate Student. Master of Education (Educational Administration and Development). Mahasarakham University, Thailand.

²คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

²Faculty of Education. Mahasarakham University, Thailand.

*ได้รับบทความ: 8 มิถุนายน 2562; แก้ไขบทความ: 28 มิถุนายน 2562; ตอรับการตีพิมพ์: 8 กรกฎาคม 2562

โปรแกรมพัฒนาครูในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และการวิเคราะห์หาค่าดัชนีความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัยพบว่า 1)องค์ประกอบของการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้ การพึ่งพาตนเอง ความเชื่อมั่นในตนเอง การยอมรับในตนเองและผู้อื่น การจัดการอารมณ์ 2)สภาพปัจจุบันการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน มีสภาพปัจจุบันโดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก 3)วิธีการพัฒนาครูในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนจากการศึกษาวิธีการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนต้น 2 แห่ง ได้แก่ การอบรมให้ความรู้ การนิเทศภายใน การประชุมอย่างไม่เป็นทางการ และการฝึกปฏิบัติงานในงาน 4)ผลการพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) บริบทของโปรแกรม 2) แผนการดำเนินกิจกรรม และ 3) การดำเนินกิจกรรมผลการประเมินความเหมาะสมโดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : 1. การพัฒนาโปรแกรม 2. โปรแกรมเสริมสร้าง 3. การเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน

ABSTRACT

The objectives of the research were to 1) study elements of student's self-esteem 2) study the current and desired situations of student's self-esteem 3) study teacher develop method for enhancing student's self-esteem and 4) developing a program to strengthen teachers in enhancing student's self-Esteem. The research divided into 4 phases, the first phase was study elements of student's self-esteem to assessed the suitability of elements by 5 luminaries, the second phase was study the current and desired situations of student's self-esteem collected data from 360 class teachers and teachers of secondary schools under the Jurisdiction of the Secondary Educational Service Area Office 27, the third phase was study teacher develop method for enhancing student's self-esteem key performance were administrators and teachers from 2 pilot schools, and the fourth phase was developing a program to strengthen teachers in enhancing student's self-Esteem for schools under the

Jurisdiction of the Secondary Educational Service Area Office 27 to assessed the suitability and possibility of program by 5 luminaries. Descriptive statistics used in this research were mean, mainly percentage and modified priority needs index.

The result were found:1)The elements of student's self-esteem including 4 elements were self-reliance self-confidence accepting yourself and others emotional management.2)The current situations of student's self-esteem overall aspects were at moderate levels, desired situations of student's self-esteem overall aspects were at high levels. 3)Teacher develop method for enhancing student's self-esteem from 2 pilot schools were knowledge training, internal supervision, informal meeting, and job training.4)The result of developing a program to strengthen teachers in enhancing student's self-esteem for schools under the Jurisdiction of the Secondary Educational Service Area Office 27 including 7 elements as follow; 1) program context 2) program plans and 3) implement activities. The result of program suitability assessed overall at high level, and the program possibility assessed overall at highest level.

Keywords : 1. Program Development 2. Strengthen Program 3. Student's Self-Esteem

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

การเห็นคุณค่าในตนเอง หรือ “self – esteem” มีความหมายที่หลากหลายและมีความหมายใกล้เคียงกับคำแปลในภาษาอังกฤษมากที่สุด ซึ่งหมายถึง การตัดสินคุณค่าในตนเองตามความรู้สึกเป็นการยอมรับในความสามารถ ความสำคัญ ความสำเร็จ และความล้มเหลว มีอำนาจในการควบคุมตนเองด้วยความเชื่อมั่น ความหวัง และความกล้าหาญ(Bruno, 1983 : 47) ซึ่งเมื่อบุคคลตระหนักและเห็นความสำคัญของตนเอง ก็จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน สามารถขนะปัญหาและอุปสรรคไปสู่จุดหมายที่ต้องการ ยอมรับตนเอง กระฉับกระเฉง ว่องไว สามารถปรับตัวให้เข้ากับทุกสถานการณ์ได้เป็นอย่างดี ชอบการมีส่วนร่วม และกล้าแสดงความคิดเห็น (จีระ ชัยยุทธธรรม, 2542 : 68) ทั้งนี้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ก็ได้กล่าวถึงสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ ได้แก่ ด้านความสามารถทางด้านการสื่อสารการคิด การแก้ปัญหาและการใช้ทักษะชีวิต ซึ่งแต่ละด้านมีความสอดคล้องกับการเห็นคุณค่าในตนเองทั้งสิ้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 24) คนที่เห็นคุณค่าในตนเองจะสามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข แม้ในเวลาอยู่คนเดียวเขาก็ไม่เคยรู้สึกเจ็บเหงา เปล่าเปลี่ยว โดดเดี่ยว เดี่ยวดาย อ้างว้าง ว่างเวงใจ ไร้ที่พึ่ง และไม่มีเวลาพอสำหรับการใช้ชีวิต (นารีรัตน์ รักวิจิตรกุล, 2555 : 54-56)

การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นความรู้สึกเกี่ยวกับการประเมินตนเอง จากลักษณะทางกายภาพบุคลิกภาพ จิตใจ ความเชื่อ ทศนคติ ความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถด้านอื่นๆ การยอมรับจากสิ่งแวดล้อมรอบข้าง ซึ่งถ้าบุคคลใดมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง บุคคลนั้นก็จะมีบุคลิกภาพของจิตใจที่มั่นคง มีความกระตือรือร้น ไม่หวั่นไหวต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ กล้าแสดงออกเป็นที่ยอมรับของบุคคลรอบข้าง วิตกกังวลต่ำ มีความพอใจและภูมิใจในงานที่ทำ ทำให้ประสบความสำเร็จในการทำงานและการดำเนินชีวิต ดังนั้น การเห็นคุณค่าในตนเองจึงเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาบุคคลไปสู่การเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ กระบวนการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองเป็นกระบวนการของการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เกิดขึ้นระหว่างปฏิสัมพันธ์ของบุคคลกับสิ่งแวดล้อมและสังคมรอบ ๆ ตัว โดยการเห็นคุณค่าในตนเองจะมีผลกระทบอย่างมากตั้งแต่ช่วงวัยรุ่นถึงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น โดยในช่วงวัยรุ่นเป็นระยะที่มโนทัศน์เกี่ยวกับตนเองของมนุษย์จะมีความไม่แน่นอนมากที่สุด และมีการเปลี่ยนแปลงมากกว่าระยะอื่นๆ เพราะเป็นระยะที่เด็กกำลังก้าวสู่วัยผู้ใหญ่ และเป็นระยะที่บุคลิกภาพและเอกลักษณ์ของมนุษย์ก่อตัวขึ้นเป็นการถาวรแต่ละบุคคล วัยรุ่นจึงประสบกับความยุ่งยากในการแสวงหาเอกลักษณ์แห่งตน

การดำเนินการแก้ไขปัญหาการขาดการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนในสถานศึกษา ผู้วิจัยเห็นว่า ครูประจำชั้นซึ่งเป็นครูที่รับผิดชอบดูแลนักเรียนในห้องเรียนนั้นๆ ควรเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการแก้ปัญหาดังกล่าว เพราะคนที่ใกล้ชิดนักเรียนที่สุดคือครูประจำชั้นซึ่งครูจะมีข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนประจำชั้นของตนเองอยู่แล้วในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน แทนที่จะยกเป็นหน้าที่ของครูแนะแนวซึ่งมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอต่อการให้บริการ ดังนั้น การพัฒนาครูประจำชั้นให้มีความรู้ความเข้าใจและสามารถจัดกิจกรรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนการพัฒนาครูเป็นกระบวนการที่ใช้เพื่อให้เกิดการปฏิรูปการเรียนรู้ เพราะครูเป็นเงื่อนไขความสำเร็จประการหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษา ภารกิจสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา คือ การส่งเสริมสนับสนุนให้ครูพัฒนาซึ่ง Center on Evaluation, Development, Research, Phi Delta Kappa (1987, อ้างถึงใน นงลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวานิช, 2544 : 13) ให้ความเห็นว่าโดยปกติครูส่วนใหญ่ต้องการเห็นผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ไม่มีครูคนใดไม่ยากเห็นผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนและพัฒนาไปเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมครูหลายคนพร้อมที่จะลองใช้วิธีการใหม่ๆ ที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สูงสุดการพัฒนาครูนั้นจึงมีความมุ่งหมายเพื่อให้ครูเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาผู้เรียนได้นั่นเอง

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาโปรแกรมที่สามารถช่วยพัฒนาครูให้มีวิธีการที่ดีในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน โดยใช้โปรแกรมพัฒนาครูที่จะพัฒนาขึ้นจากการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ โดยมีความมุ่งหวังว่าโปรแกรมพัฒนาครูในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าใน

ตนเองของนักเรียน จะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อครูและนักเรียนในทิศทางที่ดีเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติสืบต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน
- 2.2 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ของการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27
- 2.3 เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาครูในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27
- 2.4 เพื่อพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

- 3.1 ได้ข้อมูลองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน สำหรับครู ผู้บริหาร และผู้สนใจ เพื่อใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศในการพัฒนานักเรียนต่อไป
- 3.2 ได้ข้อมูลสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ของการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 สำหรับผู้วิจัย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ และเป็นข้อมูลสารสนเทศสำหรับครู ผู้บริหาร และผู้สนใจในการนำไปใช้สำหรับการศึกษาหรือการพัฒนานักเรียนต่อไป
- 3.3 ได้ข้อมูลวิธีการพัฒนาครูในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 สำหรับผู้วิจัยเพื่อนำไปใช้ในการสร้างโปรแกรมพัฒนาครูสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ และเป็นข้อมูลสารสนเทศสำหรับครู ผู้บริหาร และผู้สนใจในการนำไปใช้สำหรับการศึกษาหรือการพัฒนานักเรียนต่อไป
- 3.4 ได้โปรแกรมพัฒนาครูในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 หรือหน่วยงานที่สนใจเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาครูและนักเรียนต่อไป

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้แบ่งวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลการพิจารณาความเหมาะสมขององค์ประกอบ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน

ระยะที่ 2 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ของการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 ปรากฏ ได้แก่ ครูประจำชั้นและครูผู้สอน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 จำนวน 2,693 คน จาก 60 โรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูประจำชั้นและครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 จำนวน 360 คน จาก 40 โรงเรียน (โรงเรียนละ 9 คน) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie และ Morgan (1970 : 607-610) โดยผู้วิจัยได้ทำการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่นที่ 95%

การวิจัยระยะที่ 3 การศึกษาวิธีการพัฒนาครูในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน โดยศึกษาผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของสถานศึกษาต้นแบบในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน จำนวน 2 โรงเรียน กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารและครูของโรงเรียนต้นแบบซึ่งมีวิธีการปฏิบัติที่ดีในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน

การวิจัยระยะที่ 4 การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 ผู้วิจัยจัดทำร่างโปรแกรมและนำร่างโปรแกรมพัฒนาครูในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรม กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการวิจัยภายใต้กรอบเนื้อหาองค์ประกอบของการเห็นคุณค่าในตนเอง (Maslow, 1970 : 45-46; Coopersmith, 1981 : 118-119; Barry, 1998: 59-62; อุมพร ตรังคสมบัติ, 2543 : 50-51; ชูชีพ อ่อนโคกสูง, 2550: 15) 4 องค์ประกอบ คือ 1)การพึ่งพาตนเอง 2)ความเชื่อมั่นในตนเอง 3) การยอมรับในตนเองและผู้อื่น 4)การจัดการอารมณ์ ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ผู้วิจัยทำดำเนินการวิจัยโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ สถิติพื้นฐาน ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการศึกษาขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ การเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนสรุปได้ว่าการเห็นคุณค่าในตนเอง ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 23 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ 1)การพึ่งพาตนเอง ประกอบด้วย 7 ตัวบ่งชี้ 2)ความเชื่อมั่นในตนเอง ประกอบด้วย 5 ตัวบ่งชี้ 3)การยอมรับในตนเองและผู้อื่น ประกอบด้วย 5 ตัวบ่งชี้ 4)การจัดการอารมณ์ ประกอบด้วย 6 ตัวบ่งชี้ ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบ/ตัวบ่งชี้การเห็นคุณค่าในตนเอง พบว่า องค์ประกอบและตัวบ่งชี้มีความ

เหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกองค์ประกอบ

5.2 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนพบว่า การเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน มีสภาพปัจจุบันโดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง สามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ความเชื่อมั่นในตนเอง การพึ่งพาตนเอง การยอมรับในตนเองและผู้อื่น และการจัดการอารมณ์การเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน มีสภาพที่พึงประสงค์โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก สามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ความเชื่อมั่นในตนเอง การจัดการอารมณ์ การพึ่งพาตนเอง และการยอมรับในตนเองและผู้อื่น

5.3 ผลการศึกษาวิธีการพัฒนาครูในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน

5.3.1 ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนโดยรวม เรียงลำดับความต้องการจำเป็น ได้ดังนี้ ด้านการจัดการอารมณ์ ด้านการยอมรับในตนเองและผู้อื่น ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง และด้านการพึ่งพาตนเอง

5.3.2 ผลการศึกษาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) เกี่ยวกับการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนจากโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี สามารถสรุปผลการศึกษา ได้ดังนี้

1) การเสริมสร้างการพึ่งพาตนเองของนักเรียนนั้น ประกอบด้วยคุณธรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความเสียสละ ความอดทน ความเพียรพยายาม การเสริมสร้างการพึ่งพาตนเองให้นักเรียน ต้องใช้การติดตามอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง นักเรียนจะต้องรู้ถึงความสำคัญ ความสามารถของตนเองในการที่สามารถทำสิ่งต่างๆ ได้ประสบความสำเร็จ นักเรียนจะต้องรู้จักเสียสละความสุขส่วนตัว สละความเห็นแก่ตัว และช่วยเพื่อนหรืออดทนทำงานของตนเองให้เสร็จตามที่ได้รับมอบหมาย การกำหนดเป้าหมายในการทำงานและวางแผนการปฏิบัติงานเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้นักเรียนเป็นภาพและติดตามผลการทำงานของตนเองได้อย่างเป็นขั้นตอน

2) การเสริมความเชื่อมั่นในตนเองนั้น สามารถสร้างได้โดยการใช้เทคนิคพูดให้กำลังใจตนเอง ปรับปรุงบุคลิกภาพของตนเอง โดยนักเรียนจะต้องให้การยอมรับในปัญหาโดยยอมรับความจริง เลิกกังวลกับสิ่งที่แก้ไขไม่ได้ และเริ่มลงมือทำในการแก้ไขหรือป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้น ทุกสิ่งสำเร็จได้ด้วยตัวของนักเรียนเอง นักเรียนจะต้องรู้จักให้ความสำคัญกับสิ่งที่สำคัญจริงๆ ในชีวิต และเวลาเป็นสิ่งมีค่ามาก เมื่อเราเสียเวลาไปแล้ว จะไม่สามารถย้อนคืนกลับได้

3) การพัฒนาการยอมรับในตนเองและผู้อื่น ครูจะต้องแนะนำให้นักเรียนตระหนักและเข้าความแตกต่างระหว่างบุคคล ข้อดี และข้อด้อย ของตนเองและผู้อื่น การปฏิบัติตนเป็นมิตรกับตนเองและผู้อื่น การเคารพและให้เกียรติตนเองและผู้อื่น การเป็นมิตร เคารพและให้เกียรติกับตนเอง เช่น การคิด พูด และกระทำในสิ่งที่ดีต่อตนเอง ไม่ทำให้ตนเองเสื่อมเสีย และการเคารพและให้เกียรติ

ผู้อื่น ก็คือการปฏิบัติคิด พูด และกระทำต่อผู้อื่น เพื่อเป็นการสร้างการสื่อสารที่ดี เกิดมิตรภาพ และความรู้สึกต่อกันในทางที่ดี เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข การพัฒนาการยอมรับในตนเองและผู้อื่น อาจจัดในลักษณะของเกม ให้เล่นร่วมกัน โดยประกอบด้วยกิจกรรมที่สามารถเชื่อมโยงถึงการพัฒนาความรู้สึกนึกคิดของนักเรียนได้

4) การจัดการอารมณ์ จากการศึกษาโรงเรียนต้นแบบทั้งสองแห่ง เน้นการรับรู้ การเกิดขึ้นของอารมณ์ และศึกษาผลเสียที่เกิดจากอารมณ์ที่ไม่ดี การจัดการด้านอารมณ์เป็นสิ่งที่เจ้า ตัวจะต้องรู้และกดขี่หรือละวางอารมณ์ที่ไม่ดี ที่จะทำให้เกิดความเดือดร้อนต่อตนเอง ผู้อื่น และส่วน ร่วม โดยเริ่มจากการรับรู้ความรู้สึกนึกคิดของตนเอง เริ่มฝึกรับรู้เรื่อยๆ จนสามารถรู้และเห็นใน ขณะที่อารมณ์เกิดขึ้น และกดขี่หรือหยุดการแสดงพฤติกรรมที่ไม่ดีเอาไว้ได้ ซึ่งการจัดการอารมณ์นี้ เป็นสิ่งที่ต้องเตือนตนเองอยู่เสมอ ไม่ให้พลั้งเผลอ แม้กระทั่งอารมณ์ที่ยินดีพลิดพลิน ถ้ามีมาก เกินไปก็อาจเกิดโทษ ทำให้เสียงาน เสียเวลาในการเรียนได้

5.4 ผลการพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของ นักเรียน ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 23 ตัวบ่งชี้ ดังนี้คือ องค์ประกอบที่ 1 การพึ่งพาตนเอง ประกอบด้วย 7 ตัวบ่งชี้ คือ 1.1)สามารถกำหนดเป้าหมายในการเรียนหรือการทำงานของตนเอง 1.2)กำหนดแผนในการปฏิบัติเพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมายของตนเอง 1.3)มีความมุ่งมั่นตั้งใจเพื่อให้เกิด ความสำเร็จตามเป้าหมาย 1.4)มีความอดทน และเพียรพยายาม เพื่อกระทำการสิ่งต่างๆ ให้สำเร็จ ตามเป้าหมาย 1.5)มีการประเมินผลการปฏิบัติของตนเองในด้านความสำเร็จ 1.6)มีการวิเคราะห์ ปัญหาและอุปสรรคที่พบเพื่อนำสู่การแก้ไข 1.7) มีการประเมินคุณค่าของการปฏิบัติงานของตนเอง องค์ประกอบที่ 2 ความเชื่อมั่นในตนเอง ประกอบด้วย 5 ตัวบ่งชี้ คือ 2.1) ตระหนักถึงความสามารถ และศักยภาพของตนเอง 2.2)เชื่อมั่นในความมุ่งมั่นตั้งใจของตนเองในการปฏิบัติสิ่งต่างๆ อย่างไม่ ย่อท้อ 2.3)มีความกระตือรือร้นในการทำงานหรือการเรียนรู้เพื่อนำตนเองให้ประสบความสำเร็จ 2.4) ตรวจสอบและพัฒนาตนเองด้านความรู้ และด้านทักษะที่สำคัญและจำเป็นในการศึกษาและการ ดำเนินชีวิตเสมอ และ 2.5)ตรวจสอบและพัฒนาตนเองด้านบุคลิกภาพและการเข้าสังคมอยู่เสมอ องค์ประกอบที่ 3 การยอมรับในตนเองและผู้อื่น ประกอบด้วย 5 ตัวบ่งชี้ คือ 3.1)เข้าใจความคิดและ พฤติกรรมของตนเอง 3.2)มีกระบวนการทำความเข้าใจความคิดและพฤติกรรมของเพื่อนหรือบุคคล แวดล้อม 3.3)ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล 3.4) มีวินัยในตนเองโดยเป็นผู้ตรงต่อเวลาและ รู้จักคุณค่าของเวลา 3.5)ปฏิบัติตนตามกฎระเบียบของสังคมและไม่สร้างความสะดวกแก่ตนเองและ ผู้อื่น และองค์ประกอบที่ 4 การจัดการอารมณ์ ประกอบด้วย 6 ตัวบ่งชี้ คือ 4.1)สามารถควบคุม อารมณ์และการแสดงออกในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม 4.2)มีสติในการรับมือกับปัญหาและ แก้ไขปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม 4.3)ยอมรับและเรียนรู้ข้อผิดพลาดหรือความ ผิดหวังที่เกิดจากการกระทำของตนเองหรือผู้อื่น เพื่อหาวิธีรับมืออย่างเหมาะสม 4.4)รู้จักให้อภัยและ

ปล่อย่าง 4.5) ใช้เหตุผลไม่ใช้ในอารมณ์ในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ และ 4.6) รู้จักใช้วิธีการคิดบวกเพื่อนำพาตนเองออกจากสภาวะอารมณ์ที่เศร้า หม่นหมองและความทุกข์

ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมพัฒนาครูในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 ผลการศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ การเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนสรุปได้ว่าการเห็นคุณค่าในตนเอง ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 23 ตัวบ่งชี้ สรุปได้ดังนี้ 1.1) การพึ่งพาตนเอง ประกอบด้วย 7 ตัวบ่งชี้ สรุปได้ว่าสามารถกำหนดเป้าหมายในการเรียนหรือการทำงานของตนเอง กำหนดแผนสู่ความสำเร็จมุ่งมั่นตั้งใจเพื่อให้สำเร็จความอดทน และเพียรพยายาม 1.2) ความเชื่อมั่นในตนเอง ประกอบด้วย 5 ตัวบ่งชี้ สรุปได้ว่า ตระหนักถึงความสามารถและศักยภาพของตนเอง เชื่อมั่นกระตือรือร้นตรวจสอบและพัฒนาเสมอ 1.3) การยอมรับในตนเองและผู้อื่นสรุปได้ว่า เข้าใจความคิดและพฤติกรรมตนเอง เพื่อนหรือบุคคลแวดล้อมมีวินัยในตนเองและไม่สร้างความเป็นตัวของตัวเองและผู้อื่น 1.4) การจัดการอารมณ์ สรุปได้ว่า สามารถควบคุมอารมณ์และการแสดงออก มีสติรับมือกับปัญหา ยอมรับและเรียนรู้จากข้อผิดพลาด รู้จักให้อภัยและปล่อย่าง สอดคล้องกับ อภิเชษฐ์ พูลทรัพย์ และมณูญ พูลทรัพย์ (2553 : 18) ซึ่งได้ให้นิยามการเห็นคุณค่าในตนเองไว้ว่าเป็นความรู้สึกที่บุคคลมีต่อตนเองจากการประเมินตนเองในด้านความสามารถสำคัญความมีค่าและการประสบความสำเร็จโดยแสดงออกในรูปของเจตคติที่มีต่อตนเองมีการยอมรับนับถือและมีความเชื่อมั่นในตนเองการที่บุคคลประเมินสิ่งต่างๆออกมาเป็นการเห็นคุณค่าในตนเองนั้นเป็นกระบวนการตัดสินใจเห็นคุณค่าจากการตรวจสอบตนเองด้านผลงานความสามารถและคุณลักษณะต่างๆโดยนำเอาคุณสมบัติดังกล่าวมาเปรียบเทียบกับมาตรฐานและค่านิยมส่วนบุคคลจากนั้นจึงตัดสินใจเห็นคุณค่าในตนเองการเรียนรู้ดังกล่าวเป็นไป โดยที่บุคคลรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ได้และจะแสดงให้บุคคลอื่นเห็นได้ด้วยลักษณะท่าทางหรือการแสดงออกทางพฤติกรรมภายนอกการเห็นคุณค่าในตนเองเกิดขึ้นจากการมีประสบการณ์ในความสำเร็จหรือการทำสิ่งต่างๆได้บรรลุเป้าหมายส่งผลให้ได้รับคำชมเชยจากครอบครัวเพื่อนฝูงหรือบุคคลอื่นๆ ค่อยๆ สะสมความพึงพอใจไว้จนกลายเป็นความรู้สึกเชื่อมั่นในตนเองหากทำได้สำเร็จบุคคลจะเกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าในตนเองความรู้สึกที่บุคคลมีต่อตนเองในทางที่ดีมีความเคารพและยอมรับตนเองว่ามีความสำคัญ มีความสามารถและใช้ความสามารถที่มีอยู่กระทำสิ่งต่างๆให้ประสบความสำเร็จได้ตามเป้าหมาย

6.2 โปรแกรมพัฒนาครูในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 23 ตัวบ่งชี้ ดังนี้คือ องค์ประกอบที่ 1 การพึ่งพาตนเอง ประกอบด้วย 7 ตัวบ่งชี้ คือ 1.1) สามารถกำหนดเป้าหมายในการเรียนหรือการทำงานของตนเอง 1.2) กำหนดแผนในการปฏิบัติ เพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมายของตนเอง 1.3) มีความมุ่งมั่นตั้งใจเพื่อให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมาย 1.4) มีความอดทน และเพียรพยายาม เพื่อกระทำการสิ่งต่างๆ ให้สำเร็จตามเป้าหมาย 1.5) มีการประเมินผลการปฏิบัติของตนเองในด้านความสำเร็จ 1.6) มีการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่พบเพื่อนำสู่การแก้ไข 1.7) มีการประเมินคุณค่าของการปฏิบัติงานของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ Maslow (1970 : 45-46) ได้อธิบายองค์ประกอบเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง ว่าการยอมรับนับถือและการประเมินคุณค่าในตนเอง ได้แก่ การมีจุดเด่น(Strength) ความสำเร็จ(Achievement) ความเชื่อมั่น(Adequacy) การพึ่งพาตนเองอย่างมีอิสระ(Independence and Freedom) องค์ประกอบที่ 2 ความเชื่อมั่นในตนเอง ประกอบด้วย 5 ตัวบ่งชี้ คือ 2.1) ตระหนักถึงความสามารถและศักยภาพของตนเอง 2.2) เชื่อมั่นในความมุ่งมั่นตั้งใจของตนเองในการปฏิบัติสิ่งต่างๆ อย่างไม่ย่อท้อ 2.3) มีความกระตือรือร้นในการทำงานหรือการเรียนรู้เพื่อนำตนเองให้ประสบความสำเร็จ 2.4) ตรวจสอบและพัฒนาตนเองด้านความรู้ และด้านทักษะที่สำคัญและจำเป็นในการศึกษาและการดำเนินชีวิตเสมอ และ 2.5) ตรวจสอบและพัฒนาตนเองด้านบุคลิกภาพและการเข้าสังคมอยู่เสมอ สอดคล้องกับ อุมารพร ตรังคสมบัติ (2543 : 50-51) ได้นำเสนอองค์ประกอบเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองไว้ว่า ความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพของตนและมีความนับถือในตนเองเป็นองค์ประกอบของการเห็นคุณค่าในตนเอง องค์ประกอบที่ 3 การยอมรับในตนเองและผู้อื่น ประกอบด้วย 5 ตัวบ่งชี้ คือ 3.1) เข้าใจความคิดและพฤติกรรมของตนเอง 3.2) มีกระบวนการทำความเข้าใจความคิดและพฤติกรรมของเพื่อนหรือบุคคลแวดล้อม 3.3) ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล 3.4) มีวินัยในตนเองโดยเป็นผู้ตรงต่อเวลาและรู้จักคุณค่าของเวลา 3.5) ปฏิบัติตนตามกฎระเบียบของสังคมและไม่สร้างความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับ ชูชีพ อ่อนโคกสูง (2550 : 15) ได้นำเสนอองค์ประกอบเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองไว้ว่า การยอมรับจากผู้อื่นและการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งของการเห็นคุณค่าในตนเอง และองค์ประกอบที่ 4 การจัดการอารมณ์ ประกอบด้วย 6 ตัวบ่งชี้ คือ 4.1) สามารถควบคุมอารมณ์และการแสดงออกในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม 4.2) มีสติในการรับมือกับปัญหาและแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม 4.3) ยอมรับและเรียนรู้ข้อผิดพลาดหรือความผิดพลาดที่เกิดจากการกระทำของตนเองหรือผู้อื่น เพื่อหาวิธีรับมืออย่างเหมาะสม 4.4) รู้จักให้อภัยและปล่อยวาง 4.5) ใช้เหตุผลไม่ใช้ในอารมณ์ในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ และ 4.6) รู้จักใช้วิธีการคิดบวกเพื่อนำพาตนเองออกจากสภาวะอารมณ์ที่เศร้า หม่นหมองและความทุกข์

6.3 วิธีการที่ใช้ในการพัฒนาครูในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน ประกอบด้วย 4 วิธี ได้แก่ 1) การฝึกอบรม 2) การเรียนรู้ด้วยตนเอง 3) การฝึกปฏิบัติในงานและ

4) การนิเทศภายในสอดคล้องกับ อรุณ รักธรรม (2540 : 5) ที่ได้นำเสนอกิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ การฝึกอบรมมีจุดเน้นที่งานของบุคคลในขณะนั้นที่จะต้องเรียนรู้และมีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการยกระดับความสามารถในการทำงานการศึกษามีจุดเน้นที่ตัวบุคคลเป็นการเตรียมบุคคลให้มีความพร้อมและการพัฒนามีจุดเน้นที่มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความต้องการขององค์กรที่ต้องการเจริญเติบโต

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

7.1.1 การนำโปรแกรมพัฒนาครูในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 ไปใช้ จะต้องเน้นย้ำให้ครูสร้างความตระหนักถึงจุดมุ่งหมายของการเป็นมนุษย์ให้เกิดขึ้นกับนักเรียน ให้นักเรียนมองเห็นภาพรวมของชีวิต และความหมายของชีวิตตนเอง

7.1.2 ในการออกแบบการใช้งานโปรแกรม ครูสามารถออกแบบได้ว่าจะนำไปใช้งานในชั้นเรียน หรืออาจนำไปใช้งานเฉพาะกลุ่มนักเรียนที่มีปัญหา เช่น นักเรียนที่ขาดความมั่นใจในตนเอง นักเรียนที่มีปัญหาด้านอารมณ์ เป็นต้น

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

7.2.1 ควรศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเกี่ยวกับการสร้างเครื่องมือวัดหรือวิธีการวัดการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน เพื่อให้สามารถวัดและประเมินผลนักเรียนได้อย่างชัดเจนมากกว่าการสังเกตพฤติกรรม

7.2.2 ควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการเสริมสร้างคุณค่าในตนเองบูรณาการกับการพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสาของนักเรียน เพื่อให้เกิดการสร้างประโยชน์แก่ส่วนรวมอย่างเป็นรูปธรรม

8. เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

ชูชีพ อ่อนโคกสูง. (2550). **จิตวิทยาศัพท์**. กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ธีระ ชัยยุทธยรรยง. (2542). การเสริมสร้างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง. **วารสารวิชาการ**. 2(2). 68-74.

- นงลักษณ์ วิรัชชัยและสุวิมล ว่องวานิช. (2544). **การวิจัยและพัฒนาเพื่อการปฏิรูปโรงเรียน**. กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิเชษฐ์พูลทรัพย์ และมณูญพูลทรัพย์. (2553). **การศึกษารูปแบบกระบวนการสร้างพลังต่อการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมในอาสาพัฒนาสิ่งแวดล้อมและโรงพยาบาลปลอดบุหรี**. พิษณุโลก : โรงพยาบาลพุทธชินราชพิษณุโลก.
- อรุณ รักรธรรม. (2540). **การพัฒนาและฝึกอบรม :ศึกษาเชิงพฤติกรรม**. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อุมาพร ตรังคสมบัติ. (2543). **EVEREST พาลูกค้นหาความนับถือตนเอง**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์.
- Barry, P.D. (1998). **Mental Health and Mental Illness**. 5th ed. Philadelphia : J.B. Lippincott.
- Coopersmith, S. (1981). **The Antecedents of Self-inventory**. 2nd ed.. Palo Alto, California: Psychologists.
- Krejcie, R.V., & Morgan, D.W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. **Educational and Psychological Measurement**. 30(3). 607 – 610.
- Maslow, A. (1970). **Motivation and Personality**. New York : Harper & Row.

9. คำขอบคุณ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากรองศาสตราจารย์ ดร.ลักขณา สริวัฒน์ อาจารย์ที่ปรึกษา และคณะกรรมการสอบทุกท่าน ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ และให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงงานวิจัยให้มีความถูกต้อง สมบูรณ์ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ ขอขอบคุณ กำลังใจที่ดีจากบิดา มารดา ญาติๆ และครอบครัว คุณค่าและประโยชน์จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอขอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณบิดามารดาตลอดจนบูรพาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ได้ให้การอบรมสั่งสอนประสิทธิ์ประสาทวิชา ซึ่งผู้วิจัยจะนำความรู้ที่ได้ไปพัฒนาการทำงานและการดำเนินชีวิต เพื่อประโยชน์ของตนเองและประเทศชาติสืบต่อไป